

Bogdan LOMPAR

FRAGMENT NADGROBNE PLOČE IZ 1480. GODINE

Ključne riječi: natpis, nadgrobna ploča, nekropola, Franjevački manastir, lokalitet Puč, arheološka istraživanja

Prilikom iskopavanja preduzetih u toku realizacije Projekta izgradnje i revitalizacije vodovodne i kanalizacione infrastrukture Opštine Kotor, čiji je investitor J. P. „Vodovod i Kanalizacija“ - Kotor, na dijelu magistralnog puta Kotor - Prčanj - Tivat na Peluzici (južni dio naselja Muo), kod kuće Biskupovića, 29. 05. 2013. godine, pronađena je i izvađena kamena nadgrobna ploča sa latinskim natpisom, koja je bila sekundarno upotrebljena kao poklopac kanalizacionog propusta (Sl. 1).

Radi se o dobro očuvanom fragmentu kamene nadgrobne ploče, dimenzija 93 x 69 x 13 cm, sa veoma dobro očuvanim i čitljivim natpisom koji je izveden u udubljenom i trostruko profilisanom natpisnom polju visine 29 cm i širine 58 cm. Natpis je od tri reda, sa veoma dobro klesanim slovima visine 4 cm i godinom 1480., i glasi:

HEC×EST×SEPVLTU

RA NIKOLA I DECA

NO HE(re) DUMQ(ue) SVOR(um)

1480

Natpis bi u prevodu glasio:

OVO JE GROBNICA NIKOLE DEKANA I NJEGOVIH NASLJEDNIKA 1480.¹

Ispod natpisnog polja se nalazi štit grba visine 30 cm i širine 27 cm, u čijem je polju uklesan ne baš dobro vidljiv i razumljiv amblem u obliku petolisne zvijezde (Sl. 2 i 3).

¹ Natpis je pročitao i preveo mr J. Martinović

Samo mjesto gdje je nadgrobna ploča pronađena, povezuje se sa lokalitetom Puč. Nekadašnji lokalitet Puč zauzimao je mnogo veću površinu i prostirao se na području dvorišta sadašnje Opšte bolnice i prostoru iza njega, poznato pod imenom Banat, zatim zimskog bazena „Nikša Bućin“ i fudbalskog stadiona FK Bokelj, sve do lijeve obale obzidanog potoka Zvjerovnjak i obale mora do Peluzice. Sada je ime lokaliteta svedeno samo na izvor vode Puč, blizu obalne ceste prema Mulu².

Sam lokalitet Puč, u literaturi je poznat po srednjovjekovnim crkvama: Sv. Juraja (Đorđa) koja je podignuta 1326. godine, a već 1735. godine porušena, Sv. Basilija je podignuta 1330. godine, a već 1658. godine ne postoji, kao i crkva Sv. Marije podignuta 1441. godine, o kojoj nema vijesti poslije 1508. godine.³ To je veoma značajno jer nas navodi na razmišljanje i daje mogućnost da pretpostavimo da je nadgrobna ploča pripadala nekoj od tih crkava i da je kasnije, prilikom njihovog napuštanja ili rušenja, uzeta ili premještena na neko drugo mjesto. Međutim, ta pretpostavka nije jedina, iz razloga što se u neposrednoj blizini Puča nalazi najveća srednjovjekovna nekropola Kotora koja je u sklopu Franjevačkog manastira. Najbližu analogiju za pomenutu nadgrobnu ploču nalazimo u nadgrobnim pločama koje potiču sa nekropole Franjevačkog manastira, koji je istraživao šesdesetih godina prošloga vijeka (Sl. 4 i 4a).⁴ To nam daje i mogućnost da pretpostavimo da se ova nadgrobna ploča primarno nalazila u sklopu nekropole Franjevačkog manastira i da je sa toga mjesta kasnije odnešena. Međutim, u arheološkim iskopavanjima, u vezi sa obnovom Kotora poslije katastrofalnog zemljotresa 1979. godine, utvrđeno je da se u supstrukcijama starijih crkvenih građevina (u crkvi Sv. Marije, u Sv. Ani, Sv. Mihailu i Sv. Pavlu i u njihovoj neposrednoj okolini) nalaze grobnice u više nivoa. U ove grobnice se poslije brojnih prepravki i ponovnih popločavanja, vršilo sahranjivanje. U novim grobnicama koje su se nalazile na mjestima starih, sahranjivalo se kroz čitavu srednjovjekovnu epohu Kotora.⁵ Pretpostavlja se da otuda potiču i nadgrobne ploče sa natpisima, heraldičkim znacima ili ornamentima, koje su sa raskopanih crkvenih grobnica odnošene i ugrađivane u zidove crkava, nekim drugim sakralnim objektima ili grobljanskim ogradama. Zašto pronađena ploča koju opisujemo nije pronađena u tom kontekstu (nije imala takvu sekundarnu

2 J. Martinović, Socialno-ekonomska struktura društva u Kotoru u prvoj polovini XIV vijeka, rukopis u štampi

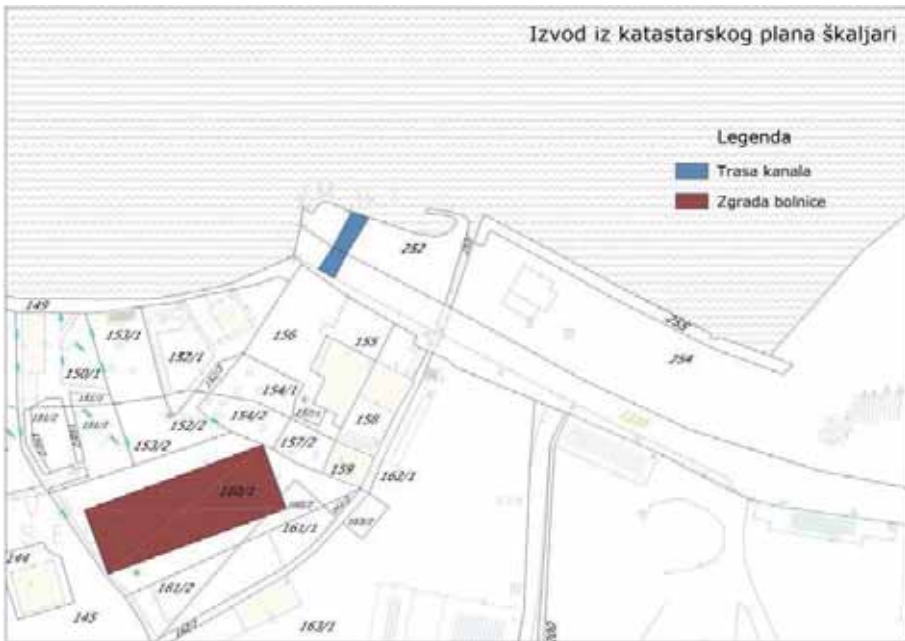
3 I. Stjepčević, Arhivska istraživanja Boke Kotorske, Perast, 2003.

4 Arheološka istraživanja Franjevačkog manastira vršena su od 1954-1957. godine. Pavle Mijović je tokom 1957. godine, vršio istraživanje nekropole koja je čitava bila u sklopu manastirskog kompleksa, s grobnicama u podu kulturnih građevina i tom prilikom otkriveno je 137 grobova. Manastir sv. Franja podigla je 1228. godine, udovica kralja Uroša I, Jelena de Courtenay, ćerka posljednjeg latinskog cara Balduina II, čiji je sin Filip bio oženjen ćerkom napuljskog kralja Karla I Anžijskog, te odatle i zabluda koja se povlači kroz tradiciju da je Jelena anžijska, a ne kurtnejska princeza. Manastir i crkva sv. Franja postojali su sve do 1657. godine.

5 P. Mijović, Kulture Crne Gore, Titograd 1987.

upotrebu), možda je i iz razloga što je Franjevačko groblje, jedno od rijetko neraskopanih, jer su njega 1657. godine, u najvećoj žurbi zasuli šutom i zemljom, zbog čega je na najbolji način ostalo konzervirano.⁶ Zbog toga je groblje ostalo potpuno očuvane konstrukcije podova i popločanih grobnica, a kasnije je otkriveno i istraženo što nas navodi na zaključak da je sa toga groblja ploča odnešena, onda je najvjerojatnije to bilo poslije 1957. godine.

Veoma je važno istaći značaj nalaza ploča sa natpisima i amblemima i posvetiti punu pažnju, bilo da se radi o fragmentu ili u cijelosti očuvanom nalazu (pa i u sekundarnoj upotrebi). To nam daje mogućnost da obogatimo za sada veoma skroman fond srednjovjekovnih nadgrobnih i epigrafskih ploča u Kotoru. Rješavanjem tih malih pojedinačnih zagonetki možemo doprinijeti mnogo boljem poznavanju srednjovjekovnog načina života u Kotoru. Za sistematska istraživanja na teritoriji urbanog jezgra grada Kotora, a i njegove bliže okoline, nema uslova zbog intenzivnog i kontinuiranog gradskog života.



Slika 1 - Izvod iz katastarskog plana Škaljara sa označenom trasom kanala čiji dio je pokrivala nadgrobnja ploča

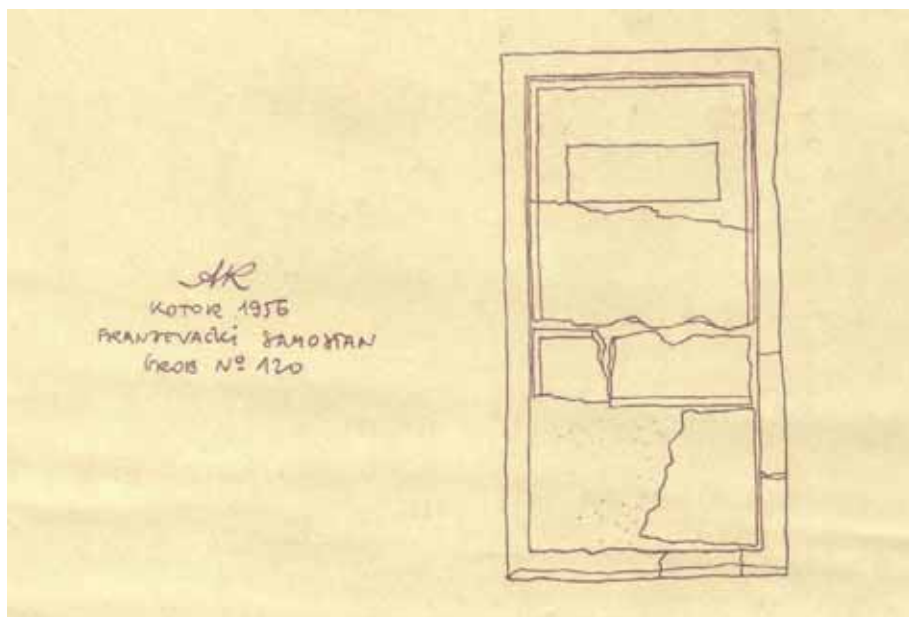
⁶ Manastir i crkva sv. Franja porušeni su od strane Mletačke vlasti 1657. godine. Mlečane je na tu odluku navela opasnost koja je tada prijetila od turskog napada na Kotor, i namjere turske vojske da iskoristi cijeli kompleks radi sprovođenja efikasnije opsade grada.



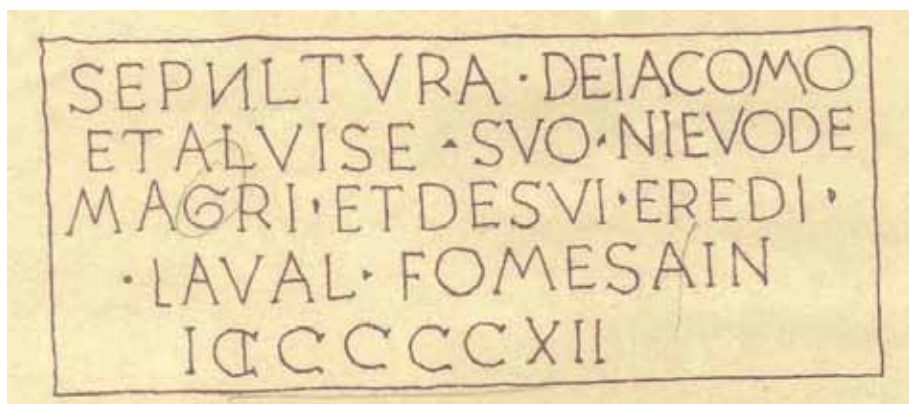
Slika 2 - Nadgrobna ploča snimljena prilikom vađenja iz zemlje



Slika 3 - Nadgrobna ploča Nikole Dekana iz 1480. god. nakon čišćenja



Slika 4 - Nadgrobna ploča sa natpisom sa nekropola Franjevačkog samostana⁷



Slika 4a - Natpis sa nadgrobne ploče Franjevačkog samostana

⁷ Crtež nadgrobne ploče i natpis se nalaze u dokumentaciji Pavla Mijovića koju je u vidu kopije predao Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika u Kotoru